FITXA IDENTIFICATIVA

Dades de l'Assignatura	
Codi	35252
Nom	Dret internacional humanitari
Cicle	Grau
Crèdits ECTS	4.5
Curs acadèmic	2022 - 2023

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
1303 - Grau de Dret	Facultat de Dret	4	Segon quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
1303 - Grau de Dret	46 - Dret Internacional Humanitari	Optativa

Coordinació

Nom	Departament
BOU FRANCH, VALENTIN ENRIQUE	65 - Dret Internacional 'Adolfo Miaja de la Muela'

RESUM

I. INTRODUCCIÓ

Les guies docents dels estudis de grau inclouen informació sobre els processos d'ensenyament i d'aprenentatge d'acord amb un model dissenyat i recomanat per la Unitat d'Innovació Educativa de la Universitat de València – Estudi General, que inclou, entre altres aspectes, les competències i els resultats de l'aprenentatge.

Aquest document és la guia docent de l'assignatura optativa semestral Dret internacional humanitari. D'acord amb el que disposa el protocol academicodocent per als graus de la Facultat de Dret de la Universitat de València – Estudi General (d'ara endavant, el Protocol), pàgina 4, aquesta guia docent ha sigut elaborada per l'àrea de coneixements de Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals d'aquesta Universitat i ha sigut aprovada per la Comissió Acadèmica del Títol de Dret (d'ara endavant, CAT-Dret).

Aquesta guia docent s'aplicarà en tots els grups de l'assignatura Dret internacional humanitari. Cada professor o professora que impartisca un grup de l'assignatura Dret internacional humanitari haurà d'adjuntar, com a annex a aquesta guia docent, el programa d'activitats que pretén desenvolupar en el seu grup. El programa d'activitats de cada professor o professora comporta un nivell elevat de concreció dels continguts de la present guia docent. En tot cas, convé assenyalar que el Protocol expressament afirma, en la pàgina 5, que «el programa d'activitats del professor no pot contradir la guia docent que desenvolupa».

II. BREU RESUM DE L'ASSIGNATURA

En el *Verifica* (el Verifica és la nova denominació del pla d'estudis) del grau en Dret (pàgina 82), figura el que segueix:

CONTINGUTS DEL MÒDUL/MATÈRIA I OBSERVACIONS
Breu descripció dels continguts **Assignatura:** «Dret internacional humanitari», 4,5 crèdits ECTS, assignatura optativa de quart curs en l'itinerari «Jurídic Internacional». **Continguts de l'assignatura:** La protecció internacional dels drets humans. La protecció de l'individu durant els conflictes armats. La responsabilitat internacional de l'individu. **Observacions:** Els programes docents de cada un dels grups de l'assignatura Dret internacional humanitari i dels drets humans hauran de conformar-se a la guia acadèmica marc preparada per l'àrea de coneixement de Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals de la Universitat de València.

III. UBICACIÓ DE L'ASSIGNATURA EN ELS PLANS D'ESTUDIS

L'assignatura Dret internacional humanitari s'imparteix al llarg del segon semestre del quart curs del grau en Dret, en l'itinerari Jurídic Internacional.

Segons el Verifica del grau en Dret de la Universitat de València – Estudi General, l'assignatura Dret internacional humanitari manté una vinculació especial amb l'assignatura obligatòria Dret internacional públic, el bon coneixement de la qual és imprescindible per a l'adequada compressió de l'assignatura Dret internacional humanitari. De fet, l'assignatura Dret internacional humanitari és una especialitat de l'assignatura Dret internacional públic.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

I. REQUISITS PREVIS
No nhi ha.

II. RECOMANACIONS
Es recomana tenir un bon coneixement oral i escrit de lidioma valencià.
Es recomana assistir a classes.
Es recomana assistir a les classes del grup de lassignatura Dret internacional humanitari en què lestudiant sha matriculat.
Es recomana haver cursat i superat lassignatura Dret internacional públic.

COMPETÈNCIES

1303 - Grau de Dret

- Capacitat per reconèixer la importància del dret com a sistema regulador de les relacions socials.
- Capacitat per conèixer el contingut i l'aplicació de cadascuna de les branques de l'ordenament jurídic.
- Capacitat per comprendre el caràcter unitari de l'ordenament jurídic i la necessària visió interdisciplinària dels problemes jurídics.
- Capacitat per utilitzar els principis i els valors constitucionals, el respecte dels drets humans, posant una atenció especial en la igualtat entre homes i dones, la sostenibilitat i la cultura de la pau, com a eines de treball en la interpretació de l'ordenament jurídic.
- Capacitat per conèixer el marc normatiu en l'àmbit comunitari i internacional, les institutciones que el componen i el seu funcionament.
- Capacitat per al maneig de fonts jurídiques (legals, jurisprudencials i doctrinals).
- Capacitat per llegir i interpretar textos jurídics.
- Capacitat per comunicar-se correctament de forma oral i escrita en l'àmbit jurídic.
- Capacitat d'anàlisi dels problemes jurídics i de síntesi en el seu plantejament i resolució.
- Capacitat per adquirir una consciència crítica en l'anàlisi de l'ordenament jurídic i de desenvolupar la dialèctica jurídica.
- Capacitat per utilitzar les noves tecnologies de la informació i la comunicació en l'obtenció i la selecció de la informació jurídica.

RESULTATS DE L'APRENENTATGE

Les competències en termes de resultat d'aprenentatge que els estudiants han d'adquirir després de cursar l'assignatura Dret internacional humanitari estan establertes amb caràcter obligatori en la fitxa tècnica d'aquesta assignatura que figura en el Verifica del grau en Dret (pàgina 176) i són aquestes:

- **Competència 1:** Conèixer i utilitzar de manera adequada la terminologia pròpia de l'assignatura (en relació amb les competències específiques del grau CE 2, 6, 7 8 y 13).
- **Competència 2:** Ser capaç de conèixer les particularitats del règim de protecció de l'individu durant els conflictes armats (en relació amb les competències específiques CE 1, 2, 3, 4, 6, 7, 10 Y 11).
- **Competència 3:** Conèixer i saber aplicar l'estatut de responsabilitat internacional de l'individu (en relació amb les competències específiques CE 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9 y 10).

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. La condició de lindividu en el Dret internacional

PART PRIMERA: LA PROTECCIÓ INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS

TEMA 1: LA CONDICIÓ DE LINDIVIDU EN EL DRET INTERNACIONAL

1. Idees generals: nacionals i estrangers. 2. La protecció diplomàtica: concepte i condicions per al seu exercici. 3. La protecció consular. 4. La protecció funcional. 5. El tracte als estrangers: els estàndards aplicables. 6. Lindividu davant els tribunals penals internacionals.

2. El Dret internacional dels Drets Humans: del Dret internacional clàssic al Dret internacional actual

TEMA 2: EL DRET INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS: DEL DRET INTERNACIONAL CLÀSSIC AL DRET INTERNACIONAL ACTUAL

1. Antecedents històrics de la protecció internacional dels drets humans. 2. Els drets humans en la Carta de les Nacions Unides.

3. La protecció internacional dels drets humans en el pla universal: lobra de les Nacions Unides

TEMA 3: LA PROTECCIÓ INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS EN EL PLA UNIVERSAL: LOBRA DE LES NACIONS UNIDES

1. Idees generals. 2. La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948. 3. El pacte internacional de drets econòmics, socials i culturals de 1966. 4. El pacte internacional de drets civils i polítics de 1966. 5. Altres convenis de protecció dels drets humans.

4. La protecció internacional dels drets humans en el pla regional (I): lobra del Consell dEuropa

TEMA 4: LA PROTECCIÓ INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS EN EL PLA REGIONAL (I): LOBRA DEL CONSELL DEUROPA

1. Idees generals. 2. El conveni europeu per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals de 1950 i els seus protocols. 3. La Carta Social Europea de 1961 i els seus protocols. 4. Altres convenis de protecció dels drets humans.

5. La protecció internacional dels drets humans en el pla regional (II): lobra de les comunitats europees i de la Unió Europea

TEMA 5: LA PROTECCIÓ INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS EN EL PLA REGIONAL (II): LOBRA DE LES COMUNITATS EUROPEES I DE LA UNIÓ EUROPEA

1. Idees generals. 2. El silenci dels tractats constitutius. 3. La protecció dels drets humans pl Tribunal de Justícia de la Unió Europea. 4. La formalització de la protecció dels drets humans. 5. La positivació dels drets humans. 6. La configuració de la protecció dels drets humans en el tractat de Lisboa.

6. La protecció internacional dels drets humans en el pla regional (III): lobra de lOrganització dels Estats Americans

TEMA 6: LA PROTECCIÓ INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS EN EL PLA REGIONAL (III): LOBRA DE LORGANITZACIÓ DELS ESTATS AMERICANS (OEA)

1. Idees generals. 2. La protecció dels drets humans basada en la Carta de lOEA. 3. La protecció dels drets humans basada en la Convenció Americana sobre Drets Humans de 1969. 4. Altres convenis de protecció dels drets humans.

7. La protecció internacional dels drets humans en el pla regional (IV): lobra de lOrganització de la Unitat Africana i de la Unió Africana

TEMA 7: LA PROTECCIÓ INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS EN EL PLA REGIONAL (IV): LOBRA DE LORGANITZACIÓ DE LA UNITAT AFRICANA I DE LA UNIÓ AFRICANA

1. Idees generals. 2. La Carta Africana de Drets de lHome i dels Pobles de 1981 i els seus protocols. 3. Altres convenis de protecció dels drets humans.

8. La protecció internacional dels drets humans en el pla regional (V): lobra de la Lliga Àrab i de lASEAN

TEMA 8: LA PROTECCIÓ INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS EN EL PLA REGIONAL (V): LOBRA DE LA LLIGA ÀRAB I DE LASEAN

1. Idees generals. 2. La Carta Àrab dels Drets Humans. 3. La protecció internacional dels drets humans a Àsia.

9. La protecció de lindividu durant els conflictes armats

PART SEGONA: LA PROTECCIÓ DE LINDIVIDU DURANT ELS CONFLICTES ARMATS

TEMA 9: LA PROTECCIÓ DE LINDIVIDU DURANT ELS CONFLICTES ARMATS

1. Idees generals. 2. La protecció de lindividu en els convenis de Ginebra de 1949. 3. La protecció de les víctimes dels conflictes armats internacionals (Protocol addicional I de 1977). 4. La protecció de les víctimes dels conflictes armats sense caràcter internacional (Protocol addicional II de 1977).

10. La responsabilitat internacional de lindividu

PART TERCERA: LA RESPONSABILITAT INTERNACIONAL DE LINDIVIDU

TEMA 10: LA RESPONSABILITAT INTERNACIONAL DE LINDIVIDU

1. Idees generals. 2. Els tribunals penals internacionals. 3. Els «crims internacionals».

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes teoricopràctiques	45,00	100
Assistència a esdeveniments i activitats externes	0,00	0
Elaboració de treballs en grup	0,00	0
Elaboració de treballs individuals	0,00	0
Estudi i treball autònom	44,00	0
Lectures de material complementari	1,50	0
Preparació d'activitats d'avaluació	0,00	0
Preparació de classes de teoria	22,00	0
Preparació de classes pràctiques i de problemes	0,00	0
Resolució de casos pràctics	0,00	0
Resolució de qüestionaris on-line	0,00	0
TOTAL	**112,50**	

METODOLOGIA DOCENT

Les ***classes teòriques*** tenen una duració de 23 hores, estructurades en sessions de 100 i de 50 minuts de docència presencial efectiva. Les classes teòriques estan considerades com una de les activitats formatives que integren la docència presencial. Això significa que, en la seua realització, han d'estar presents tant el professor o professora com els estudiants.

En la primera hora de classes teòriques, cada professor o professora realitza una introducció sobre el contingut de les diverses activitats formatives que té planificades (es consideren activitats *formatives* les classes teòriques, les classes aplicades, les activitats complementàries i exàmens, les activitats dirigides i el treball autònom. Totes i cada una d'aquestes activitats s'expliquen amb caràcter general en aquest epígraf de la guia docent), el seu cronograma, així com el sistema d'avaluació que seguirà. Amb aquesta finalitat, és imprescindible que els estudiants porten el primer dia de classe tant aquesta guia docent de l'assignatura Dret internacional humanitari, com el seu annex, que conté el programa d'activitats que el professor o la professora ha planificat per al seu grup d'aquesta assignatura. Ambdós documents estan disponibles en l'Aula Virtual i en la pàgina web del Departament de Dret Internacional «Adolfo Miaja de la Muela».

En la resta de sessions que es dediquen a classes teòriques, cada professor o professora explica el programa docent de l'assignatura Dret internacional humanitari (reproduït més amunt, en l'epígraf 6). En les classes teòriques no s'explica la totalitat dels epígrafs que componen els diversos temes del programa docent, sinó únicament les idees fonamentals de cada tema. No obstant això, ha de subratllar-se que el que és objecte d'avaluació en l'anomenada prova global (vegeu més avall, l'epígraf 9) és la totalitat del programa docent i no solament les idees bàsiques que s'han explicat en les classes teòriques.

En les classes teòriques, cada professor o professora utilitza la metodologia que estima més apropiada, i en general la combinació de diversos mètodes didàctics. Amb caràcter excepcional (no hi ha temps per a més) es poden impartir algunes lliçons magistrals, estructurar les classes teòriques a partir dels dubtes o preguntes que plantegen els estudiants, realitzar comentaris individuals o en grup de textos jurídics, etc.

Les ***classes aplicades***, amb una duració de 15 hores, també estan considerades com una de les activitats formatives que integren la docència presencial. Això significa novament que, en la seua realització, han d'estar presents tant el professor o professora com els estudiants.

Les classes aplicades són semblants a les antigues *classes pràctiques*. Segons el Protocol (pàgina 6) en aquestes classes es fan *activitats aplicades* o activitats que utilitzen metodologies actives d'ensenyament-aprenentatge: estudi de casos, resolució de problemes, pràctiques d'ordinador, aprenentatge basat en problemes, simulacions...

Les ***activitats complementàries i exàmens*** són l'última activitat formativa considerada com a docència presencial. Això significa novament que, en la seua realització, han d'estar presents tant el professor o professora com els estudiants.

Les ***activitats complementàries***, amb una duració prevista de tres hores, són una novetat introduïda en els estudis de grau que s'han de realitzar obligatòriament en cada grup de l'assignatura Dret internacional humanitari.

L'expressió *activitats complementàries* és massa àmplia. Les activitats complementàries poden consistir en l'organització de seminaris de coordinació, metodològics o sobre un tema o problema concret de l'assignatura; l'assistència a conferències; les visites a llocs d'interès per a l'assignatura; tutories col·lectives; etc. En general, les activitats complementàries es realitzen a la mateixa aula en què s'impartixen les classes teòriques i les classes aplicades. No obstant això, es poden realitzar en una altra aula (cada grup disposa d'una altra aula un matí o vesprada per setmana fora de l'horari lectiu) i, fins i tot, fora de les aules. Si algun professor o professora necessita utilitzar aquesta aula, s'ha de posar en contacte amb el coordinador o coordinadora del grau. En tot cas, en tots els grups de l'assignatura Dret internacional humanitari cal realitzar obligatòriament una activitat complementària comuna, consistent en la introducció al maneig de bases de dades relacionades amb aquesta matèria.

Quant a allò que vulgarment s'anomena ***els exàmens*** (que, entre les dues convocatòries oficials no poden superar les quatre hores de duració), en aquest epígraf cal avançar-ne unes breus idees, que es desenvoluparan amb detall en l'epígraf 9 d'aquesta guia docent.

Els estudis de Grau han introduït canvis importants respecte del sistema d'avaluació que se seguia en les antigues Llicenciatures. La qualificació definitiva de l'assignatura resulta d'un sistema mixt d'avaluació de l'aprenentatge, en el qual es combina una prova global sobre el Programa docent de l'assignatura (el que fins ara s'ha denominat com a examen final) complementada amb un sistema d'avaluació contínua, que abasta l'avaluació del treball realitzat per l'estudiant en tres activitats formatives diferents: les classes aplicades; les activitats complementàries i les activitats dirigides.

Les ***activitats dirigides*** estan considerades com una activitat no presencial (no es realitzen a les aules, ni el professor o professora està present en la seua realització). Són, no obstant això, activitats dirigides pel professor o professora corresponent. Consisteixen en el treball que cada estudiant ha de realitzar pel seu compte abans de cada classe teòrica (resums o esquemes del tema, respostes a qüestionaris de cada tema…), en concepte de preparació d'aquesta i que haurà de lliurar al professor o professora corresponent. Per aquesta raó, els treballs escrits que els estudiants realitzen ara s'anomenen *lliuraments*.

Cada un dels lliuraments corresponents als 10 temes del programa docent implica, com a mitjana, dues hores i 12 minuts de treball per a l'estudiant, en concepte d'activitats dirigides, la qual cosa significa que el total de temps dedicat a la realització dels 10 lliuraments és de 22 hores de treball per a l'estudiant.

En el cas de l'assignatura Dret internacional humanitari, i amb l'objectiu de facilitar les classes teòriques i dinamitzar el seu desenvolupament, s'han preparat uns «materials didàctics», que s'inclouen en l'annex a la guia docent, que contenen el programa d'activitats que cada professor o professora ha planificat per al seu grup d'aquesta assignatura. Respecte de cada unitat temàtica, s'inclouen diverses preguntes que els estudiants han de preparar amb antelació. El diàleg i la reflexió entorn de les respostes aportades pels estudiants constitueixen el contingut de les classes teòriques.

El ***treball autònom*** està considerat com una activitat no presencial i no dirigida. Això significa que ha de ser realitzat de manera autònoma pels estudiants, sense la presència del professor o professora responsable de l'assignatura i sense que el professor o professora dirigisca o controle que efectivament aquesta activitat es realitza.

L'expressió *treball autònom* fa referència al treball que l'estudiant realitza de forma individual, fora de l'aula i sense la direcció del professor o professora. Són sessions d'estudi i memorització pels estudiants dels continguts del programa docent que figura en aquesta guia docent (reproduït més amunt, en l'epígraf 6), destinades a adquirir els coneixements, les competències i les habilitats necessaris per a superar amb èxit l'assignatura Dret internacional humanitari. S'ha calculat que cada hora de classe teòrica ha de comportar, com a mitjana, dues hores d'estudi i memorització dels continguts d'aquesta assignatura, la qual cosa determina que la duració total de les hores de treball autònom previstes puge a 44 hores.

AVALUACIÓ

El sistema d'avaluació

Cada professor podrà indicar en l'annex a la seua guia docent l'existència de qualsevol requisit mínim per a aprovar l'assignatura (ja siga en relació amb la prova global o amb l'avaluació contínua). En cas de no establir-se cap requisit mínim en l'annex, s'entendrà que no s'exigeix mínim necessari en la prova global o en l'avaluació contínua per a aprovar l'assignatura.

A-Prova/s escrita/s i/o orals, consistents en un o diversos exàmens que podran ser de tipus objectiu, incloure qüestions teoricopràctiques i/o problemes.

B-Avaluació contínua de cada estudiant, basada en l'assistència regular i participació activa en les activitats presencials propostes, com ara la realització pràctica o la participació en tallers, l'elaboració i/o lliurament de treballs, memòries/informes i/o presentacions orals sobre tals activitats, de manera individual o col·lectiva, tot això prenent en consideració el grau d'implicació i esforç del/ l'alumne/a en el procés d'ensenyament –aprenentatge i les habilitats i actituds mostrades durant el desenvolupament d'aquestes activitats.

C- Avaluació contínua de cada estudiant, basada en l'assistència de l'estudiant a seminaris o visites a institucions; i, en el seu cas, lliurament de treballs, memòries, informes i/o presentacions orals sobre l'activitat realitzada, de manera individual o col·lectiva, tot això prenent en consideració el grau d'implicació i esforç del/l'alumne/a en el procés d'ensenyament-aprenentatge i les habilitats i actituds mostrades durant el desenvolupament d'aquesta activitat.

Ponderació

La prova global s'ha de valorar entre un 50% i un 70% de la nota final de l'assignatura, mentre que el conjunt d'activitats d'avaluació contínua s'ha de valorar en la proporció restant

REFERÈNCIES

Bàsiques

- BOU FRANCH, V.; CASTILLO DAUDÍ, M., Derecho internacional de los derechos humanos y Derecho internacional humanitario, Valencia, Tirant lo Blanch, 2014
- CARDONA LLORENS, J.; SANZ CABALLERO, S.; ARRUFAT CÁRDAVA, A., La protección internacional de la persona, Valencia, Tirant Lo Blanch, 2022.

Complementàries

- ABRAMOVICH, V.; CURTIS, C., Los derechos sociales como derechos exigibles, Madrid, Trotta, 2002
- BOU FRANCH, V.; CASTILLO DAUDÍ, M., Curso de Derecho internacional de los derechos humanos, 2ª ed., Valencia, Tirant lo Blanch, 2010
- BOU FRANCH, V.; TORRES PÉREZ, M., La contribución del Tribunal Internacional Penal para Ruanda a la configuración jurídica de los crímenes internacionales, Valencia, Tirant lo Blanch, 2004
- CANÇADO TRINDADE, A. A.; VENTURA ROBLES, M. E., El futuro de la Corte Interamericana de Derechos Humanos, 2ª ed. revisada, San José (Costa Rica), CIDH-ACNUR, 2004
- CARRILLO SALCEDO, J. A., Soberanía de los Estados y Derechos Humanos en el Derecho Internacional Contemporáneo, 2ª ed., Madrid, Tecnos, 2001
- CASADEVALL, J., El Conveni europeu de drets humans, el Tribunal dEstrasburg i la seva jurisprudència, Barcelona, Bosch, 2007
- CASTILLO DAUDÍ, M.; SALINAS ALCEGA, S., Responsabilidad penal del individuo ante los Tribunales internacionales, Valencia, Tirant lo Blanch, 2007, 1ª reimpressió en 2010
- FERNÁNDEZ DE CASADEVANTE ROMANÍ, C. (Coord.), Derecho Internacional de los Derechos Humanos, 4ª ed., Paracuellos de Jarama, Dilex, 2011
- FERNÁNDEZ DE CASADEVANTE ROMANÍ, C. (Dir.), España y los órganos internacionales de control en materia de Derechos Humanos, Paracuellos de Jarama, Dilex, 2010
- FERNÁNDEZ DE CASADEVANTE ROMANÍ, C.; JIMÉNEZ GARCÍA, F., El Derecho Internacional de los Derechos Humanos en la Constitución española: 25 años de jurisprudencia constitucional, Cizur Menor (Navarra), Thomson Civitas, 2006
- GÓMEZ ISA, F.; PUREZA, J. M., La protección internacional de los derechos humanos en los albores del siglo XXI, Bilbao, Universidad de Deusto, 2004
- GUTIÉRREZ CASTILLO, V. L.; LANGA HERRERO, A., (coords.), Los conflictos armados en la era de la globalización, Madrid, Ediciones Parthenon, 2007
- JORGE URBINA, J., Protección de las víctimas de los conflictos armados, Naciones Unidas y Derecho Internacional Humanitario, Valencia, Tirant lo Blanch, 2000

- JIMENA QUESADA, L., Sistema europeo de derechos fundamentales, Majadahonda (Madrid), Colex, 2006
- PRIETO SANJUÁN, R. (ed.), Conducción de hostilidades y Derecho Internacional Humanitario. A propósito del Centenario de las Convenciones de La Haya de 1907, Medellín (Colombia), Biblioteca Jurídica Diké, 2007
- QUESADA ALCALÁ, C., La Corte Penal Internacional y la soberanía estatal, Valencia, Tirant lo Blanch, 2005
- RIPOLL CARULLA, S., España en Estrasburgo. Tres décadas bajo la jurisdicción del Tribunal Europeo de Derechos Humanos, Cizur Menor (Navarra), Aranzadi Thomson-Reuters, 2010
- RODRÍGUEZ-VILLASANTE Y PRIETO, J. L. (coord.), Derecho Internacional Humanitario, Valencia, Tirant lo Blanch, 2002
- SANCHEZ FERRIZ, R.; JIMENA, L., La enseñanza de los derechos humanos, Barcelona, Ariel, 1995
- TORRES PÉREZ, M., La responsabilidad internacional del individuo por la comisión de crímenes de lesa humanidad, Valencia, Tirant lo Blanch, 2008
- TRUYOL SERRA, A., Los derechos humanos, 2ª reimpresión de la 3ª edición, 1982, Madrid, Tecnos, 1994
- VILLÁN DURÁN, C., Curso de Derecho internacional de los derechos humanos, Madrid, Trotta, 2002, reimpresión en 2006
- ZAPPALÁ, S., Qué es la justicia penal internacional, Cánoves, Proteus, 2010